

FULYA DOĞRUEL • “İnsanietleri Benzer...”

FULYA DOĞRUEL Sosyal ve kültürel antropoloji dalında Belçika KU Leuven'den doktora derecesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji bölümünden yüksek lisans ve Felsefe bölümünden lisans dereceleri almıştır. Çalışmalarına İzmir Ekonomi Üniversitesi ve Gaziantep Üniversitesi'nin ardından Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sosyoloji bölümünde devam etmektedir. Araştırmalarını kültürlerarası ilişkiler, toplumsal değişim, sınır, toplumsal cinsiyet, beden ve sağlık alanlarında sürdürmektedir.

İletişim Yayınları 1063 • Memleket Kitapları 150

ISBN 975-05-0283-3

© 2005 İletişim Yayıncılık A. Ş. / 1. BASIM

1-3. Baskı 2005-2013, İstanbul

4. Baskı 2023, Ankara (İsteğe Bağlı Dijital Baskı)

EDITÖR Tanıl Bora

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI ve *CILT* Meteksan Matbaacılık · SERTİFİKA NO. 46519

Beytepe Köyü Yolu, No. 3 Bilkent, Çankaya 06800 Ankara

Tel: 312.266 44 10

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

FULYA DOĞRUEL

“İnsanietleri Benzer...”

Hatay’da Çoketnili
Ortak Yaşam Kùltürü

*Bu eseri ilerici olmak ve kalmak için
yaşamları boyunca mücadele eden
ve bana 'fedakârlık' sözcüğünün anlamını öğreten
annem ve babam Semra - Ali Doğruel'e
ithaf ediyorum.*

İÇİNDEKİLER

Önsöz	9
BİRİNCİ BÖLÜM	
Giriş	13
İKİNCİ BÖLÜM	
Sosyal ve Demografik Profil	23
Nusayri Aleviler	23
Arap Hıristiyanlar	24
Ermeniler	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Hatay Tarihi	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	43
Etnisite: Yaklaşımlar ve Tanımlar	43
<i>Giriş</i>	43
<i>İlkçi (Primordialist) Etnisite Yaklaşımı</i>	47
<i>Durumsalçı/Araçsalçı (Circumstantialist/ Instrumentalist) Etnisite Yaklaşımı</i>	50
<i>Etnisite Konusunda Farklı Yaklaşımlar</i>	56

BEŞİNCİ BÖLÜM

İş Yaşamındaki İlişkiler	63
Meslek Türü.....	64
İş Yaşamındaki Genel İlişkiler.....	71
İş Ortaklığı.....	82
Sonuç.....	88

ALTINCI BÖLÜM

Evlilik İlişkileri	91
Evlilik İlişkisine Aile İçi Bakış.....	92
Evlilik İlişkisine Topluluk Genelinde Bakış.....	104
Sonuç.....	113

YEDİNCİ BÖLÜM

Gündelik İlişkiler	115
Toplumsal ve Kültürel İlişkiler.....	115
<i>Genel Grup İçi ve Grup Dışı İlişkiler</i>	115
<i>Düğün ve Cenaze Törenleri</i>	135
<i>Boş Zaman</i>	150
<i>Güven</i>	158
Kimlik ve Topluluk Özellikleri.....	164
Sonuç.....	181

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Dine Bakış	185
Dinsel Pratikler.....	186
Diğer Dinlerle Benzerlikler ve Farklılıklar.....	204
Sonuç.....	224

DOKUZUNCU BÖLÜM

Politik Görüşler	227
Politika ve Temsil Üzerine Genel Değerlendirmeler.....	227
Politik Eğilimlerin Yön Verdiği Uzlaşma ve Çatışma Süreçleri Hakkında Farklı Yorumlar.....	243
Uluslararası Politikaların Etkisi.....	255
Sonuç.....	269

ONUNCU BÖLÜM

Sonuç	273

KAYNAKÇA	279

Önsöz

Dünyanın birçok yerinde etnik köken farkları ya da fikir ayrılıkları şiddetli çatışmalara yol açmaya devam etmekteyken, Antakya'nın çoketnikli, çokkültürlü yapısını koruyabilmesi dikkat çekicidir. Hatay, son zamanlarda farklılıklara saygılı olan çoğunluğun belirleyiciliğini ön plana çıkaran 'çokkültürlülük' söyleminin ötesinde, toplulukların bölge kültürüne eşit katılımında bulunduğu ve aralarında uyumlu bir birlikteliğin kurulabileceğini gösteren iyi bir örnektir.

Hatay'daki bu yapının dinamiklerini, toplulukların ekonomik ve sosyal yapılarını çözümleyerek ortaya koymaya çalıştım. Önceleri Ortodoks Hıristiyanlarla Arap Alevilerin gerek dinsel gerekse sosyal yaşamda göze çarpan ortaklıkları olduğunu düşünür ve bu ortak noktaları dinselikle temellendirmeye çalışırdım. Konunun derinliklerine doğru daldıkça, bu ortaklıkların dinden çok sosyal temelli olduğunu ve birarada yaşamışlık sonucunda kurulduğunu anladım. Bu topluluklar, kültürel ve sosyal anlamda benzer yapılarda olmakla beraber yaşam biçimleri ve dinsel pratikler açısından farklılıklara da sahiptiler. Görünüşte uyum içinde bir arada yaşayan bu toplulukların, ötekine karşı belirli sınırlar koyarak bir uzlaşma zemini yarattıklarını gördüm. Aynı iklimde, aynı topraklarda kar-

şıklı hoşgörü içinde uyumlu bir birliktelik yakalarken, kendi öz kültürlerini koruyabilmeleri ve sürdürebilmeleri Hatay'a ayrı bir güzellik katıyordu.

Hataylı olmanın temel öğelerinden biri, dinsel farklılığı, ayrımcılığa düşmeden kabullenmektir. Bölgede sık kullanılan bir Arap Atasözü şöyle der: “Herkes kendi dinine yönelsin, Allah da yardımcısı olsun”. Böylesi bir dinsel bir olgunluğa erişmek, gerçek dinsel özgürlüğü beraberinde getirmektedir. Ne yazık ki, farklı dinlerden toplulukların birbirlerine bu olgunlukta yaklaşımları çok sık rastlanan bir durum değildir. Öte yandan hiçbir topluluk, etnik merkezci ve dışlayıcı tutumdan tamamen yoksun değildir. Hatay'da, milliyetçi ve şoven dalgalanmalar ve münferit çatışmalar yaşanmış, ancak kitleselleşmemiş ve asimilasyona varan hareketlere dönüşmemiştir. Hatay'da yaşayan topluluklar, şoven dalgalanmalara karşı çatışmaların kitleselleşmemesi için bilinçli bir tavır takınmıştır. Hatay piyasasındaki ekonomik dengeler de çatışmaya gerekçe yaratacak nitelikte değildir. Tam tersine, topluluklar arasındaki sosyal ilişkiyi zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma farklı aidiyet duygularına ve kültüre sahip toplulukların birarada yaşamasının pek de ütopyik olmadığını göstermek açısından önemlidir.

Ortadoğu ve Türkiye arasında bir köprü vazifesi gören Hatay'daki kimi toplulukların etnik kökenleri, çevre ülkelerdeki topluluklarla ortak özelliklere sahiptir. Hatay'ın bir sınır kenti olduğu göz önüne alındığında, coğrafi konumu ve toplumsal yapısı nedeniyle ulusal ve uluslararası politikaların ilgi odağıdır ve politik dalgalanmalardan etkilenmektedir. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde olan ülkemizde, Hatay'daki mevcut “uzlaşma kültürü”nün örnek alınması gerekir. Ancak, yükselen gerici politik hareketler, Hatay'ı da kısıncasına alabilir. Bu yapının korunmasında, hem Hataylıların hem de merkez ve yerel yöneticilerin sürekli tetikte olması ve uygun politikalar geliştirmesi gerekmektedir. Dileğimiz Hatay'ın bu çokkültürlü yapısının korunması, dünya ölçeğinde yaygın hale gelmesidir.

Elinizdeki kitap “The Dynamics Of Living Together and Abs-

aining From Conflict: A Case Study Of Nusayri Alawite, Arab Christian and Armenian Communities in Hatay” adlı yüksek lisans tezimin yeni eklemelerle birlikte gözden geçirilerek yazılmış şeklidir. Bu çalışma ODTÜ Prof. Dr. Mustafa N. Parlar Eğitim ve Araştırma Vakfı, 2002-2003 Eğitim Öğretim Yılı ODTÜ Yılın Tezi Ödülü’nü almıştır.

Pek çok kişinin emek ve desteği ile gerçekleşen bu çalışma süresince yaptıkları değerli katkılarından dolayı Doç. Dr. Sibel Kalaycıoğlu’na ve Tanıl Bora’ya teşekkürü borç bilirim. Desteklerini benden esirgemeyen tüm dostlarıma, yakınlarıma ve görüşme yaptığım tüm Hataylılara minnettarım.